

KÖZÖNSÉG ÉS KAPCSOLAT

AZ AQUINCUMI MÚZEUM KÖZÖNSÉGGKAPCSOLATI KIADVÁNYA ■ 2009–2010

LUDI AQUINCENSES MMIX:

- ▶ Floralia 20. alkalommal Aquincumban
- ▶ Dalnokverseny Aquincumban
- ▶ „Ókori emlékek nyomában”
- ▶ Ókori kalandozások Aquincumban

ÚJ KIÁLLÍTÁSOK:

- ▶ „Van új a föld alatt...”
- ▶ Az aquincumi régészet regénye
- ▶ Növények kultúrája – kultúrák növényei
- ▶ A harangedények népe

ÚJ KIADVÁNYAINK:

- ▶ Aquincumi ékszerek
- ▶ Az „Aquincumi látványraktár” katalógusa

Kiállítások 2009

- ▶ **„Van új a föld alatt...”: Válogatás a 2008. év legszebb ásatási leleteiből** (2009. április 15 – 2010. március 28.)
- ▶ **A harangedények népe – A kora bronzkori Harangedény-Csepel csoport Budapest területén** (2009. április 30 – 2010. március 28.)
- ▶ **Növények kultúrája – kultúrák növényei. Növények és kultúra Európa történelmében** (2009. május 22 – október 31., Helyszín: Aquincumi Múzeum, régészeti park, ún. Dirké védőépület)
- ▶ **Az aquincumi régészet regénye – Az aquincumi ásatások története a kezdetektől napjainkig** (2009. június 11 – október 31.)

Programok 2009

- ▶ **A magyar Pompeji – Múzeum- és kutatástörténeti előadás az aquincumi ásatások kezdetéről** (2009. január), Láng Orsolya régész előadása
- ▶ **Műemléki Világnap** (2009. április 18.)
- ▶ **XX. Flóralia – Római tavaszünnep** (2009. május 22-24., május 22. szakmai nap)
- ▶ **XII. Aquincumi Költőverseny és I. Aquincumi Dalnokverseny** (2009. június 20-21.)
- ▶ **„Aquincum csillagai”, Múzeumok Éjszakája Aquincumban** (2009. június 20.)
- ▶ **Ókori tábor Aquincumban**, 10-14 éves gyerekeknek (2009. július 6-10.)
- ▶ **Képzőművészeti tábor Aquincumban** (2009. július 13-17.)
- ▶ **Arisztophanész: Lüsizisztraté** (2009. július 17-18-19.; 24-25-26., 20.; 27., főpróba: július 15.)
- ▶ **Nimfa ünnep** (2009. augusztus 1., helyszín: Római Strandfürdő, III. ker, Pünkösdfürdő u.)
- ▶ **Kulturális Örökség Napjai** (2009. szeptember 19-20.)
- ▶ **Múzeumok Őszi Fesztiválja-Aquincumi Múzeum programjai:**
  - Wellness az ókorban, 2009. október 4., Fényes Gabriella régész előadása
  - A kulisszák mögött – Egy restaurátor műhely élete (2009. október 1 – november 15. között): Vecsey Ádám restaurátor bemutatója
  - Játékos kalandozások Aquincumban (október 1 – november 15. között):
  - Tematikus vezetések (október 1 – november 15. között): Növények a városban, Vénusz és Hygieia birodalma – Viselet és szépségápolás, Lakáskultúra Aquincumban, Múzeum és kutatástörténet)
- ▶ **Történeti séták Óbudán** (2009. október 11.)
- ▶ **Halotti kultuszok: nők ábrázolásai az aquincumi sírkövek domborművein** (2009. november 1.), R. Facsády Annamária régész előadása
- ▶ **Az Aquincumi Látványraktár legszebb leletei** (2009. december 6.)
- ▶ **Saturnalia** (2009. december 11., 13.)

A 2009. évi rendezvények és kiállítások támogatói

Budapest Fővárosi Közgyűlése – Gazdasági Bizottság, Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, NKA, OKM, Aquincum Baráti Kör, Fitoland Kft., Magyar Gyula Kertészeti Szakközépiskola és Szakiskola, Urbitális 2009. Virágpiac Kft.

Közönség és Kapcsolat VIII. – Aquincum 2009–2010
Kiadja az Aquincum Baráti Kör
Budapest, 2010
Felelős szerkesztő: L. Kurucz Katalin
Fotó: Komjáthy Péter, Közművelődési Csoport (Aquincum), Horváth László
Nyomdai előkészítés: Kolozsvári Krisztián

LVDI AQVINCENSES MMX – Aquincumi Játékok 2010

Római fesztiválok:

- ▶ **Flóralia** (2010. május 22-23. 10.00-17.00)
- ▶ **Nimfa-ünnep** (2010. szeptember 5. 10.00-17.00)
- ▶ **Saturnalia** (2010. december 7-10., 12. 10.00-16.00)

Művészeti programok:

- ▶ **XIII. Aquincumi Költőverseny és II. Aquincumi Dalnokverseny** (2010. június 5. 10.00-17.00)
- ▶ **Színházi előadások** az Óbudai Nyár keretében (2010. július 2., 3., 4. és 16., 17., 18., Főpróba: július 1.)

Központi rendezvények:

- ▶ **Múzeumi Világnap** (2010. május 18.)
- ▶ **Múzeumok Éjszakája** (2010. június 19. 19.00-02.00)
- ▶ **Ókori SzüniDődö** (2010. július 20., 22. 10.00-14.00)
- ▶ **Kulturális Örökség Napok** (2010. szeptember 18-19. 10.00-17.00)
- ▶ **Kutatók Éjszakája** (2010. szeptember 24.)
- ▶ **Családi vasárnap** (2010. október 17. 10.00-16.00)
- ▶ **Magyar Tudomány Ünnepe** (2010. november 7. 11.00)
- ▶ **Múzeumok Őszi Fesztiválja** (2010. október 1 – november 15.)

Kiállítások 2010-ben:

- ▶ **Róma Aquincumban** – állandó kiállítás
- ▶ **Aquincumi látványraktár** – állandó kiállítás
- ▶ **Régészeti Park** (április–november)

Időszaki kiállítások:

- ▶ **„Van új a föld alatt...”** – Válogatás a 2009. év legszebb budapesti ásatási leleteiből, (2010. április 15 – 2011. március 31.)
- ▶ **A régészet regénye** – Régészet és múzeum a 135 éve alakult Budapest történetének kutatásában (2010. április 15 – október 31.)
- ▶ **Tapintható régészet** – kiállítás vakoknak és gyengénlátóknak (2010. április 15 – október 31.)

Az aktuális információkat az Aquincumi Múzeum honlapja tartalmazza: www.aquincum.hu, www.regesztet.btm.hu

A Közönség és Kapcsolat 2009-2010. szerzői:

Bögi Enikő	múzeumpedagógus, közművelődési csoport (Aquincumi Múzeum)
Alice Choyke	archeozoológus (Aquincumi Múzeum)
Csaplárné Csépanyi Andrea	művelődésszervező, közművelődési csoport (Aquincumi Múzeum)
Endrődi Anna	régész, osztályvezető, BTM Ős- és Népvándorláskori Osztály
R. Facsády Annamária	régész, igazgató-helyettes (Aquincumi Múzeum)
Láng Orsolya	régész (Aquincumi Múzeum)
Lengyelne Kurucz Katalin	művelődésszervező, közművelődési csoportvezető (Aquincumi Múzeum)
Ódor Bernadett	múzeumpedagógus, közművelődési csoport (Aquincumi Múzeum)
Diego Sabato	archeobotanikus (Róma)
Szu Annamária	művelődésszervező, közművelődési csoport (Aquincumi Múzeum)
Tóth Péter	az Óbudai Társaskör zenei intendánsa
Zsidi Paula	régész, igazgató (Aquincumi Múzeum)

Borítón elől: Áldozatbemutató a nagy szentélyben (Flóralia 2009)

Borítón hátul: részlet a „Rettenőtörök vitéz” című bábeloadásból a Stúdió K előadásában (Saturnalia 2009)

RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGTURIZMUS AQUINCUMBAN

Az elmúlt évek fejlesztései nyomán az Aquincumi Múzeum körüli, látogatók által is bejárható, romterület bővült, a múzeum új kiállítási épülete pedig állandó és időszakos kiállításokkal, látványraktárával télen-nyáron egyaránt várja a látogatókat. De valami még hiányzik... Valami, ami a fővárosban évente milliós nagyságrendben megforduló turistákat idevonzza. Valami, amiért érdemes otthagyni a Belváros, a Várnegyed, vagy a Városliget egymást érő látványosságait. Valami, ami a fővárosban csak itt, Aquincumban látható.

Mondhatnánk, hogy ez a valami maga a romkert, a római város összefüggő maradványa, amelyhez hasonló kevés európai fővárost gazdagít. És ez így is van, mert, aki felfedezi a múzeumot a főváros turisztikai kínálatában, s időt is szán a megtekintésre, az nem csalódik. De turistaként általában azt a helyszínt szemeljük ki, ahol egymás közelében többféle emlék, nevezetesség, látványosság található. Vagy, ha már utazni kell egy messzebb fekvő nevezetességhez, akkor azt választjuk, ahol a kínálat alapján hosszabb időt is eltölthetünk.

Ilyen kínálatbővítésre vállalkozott az Aquincumi Múzeum „Pannonia Provincia Program” címmel, mely lehetőséget nyújt arra, hogy a tudományos háttérű ismeretterjesztés élményszerű befogadásra találjon a szélesebb közönség körében is. A fejlesztést az a kiemelkedő ese-

mény is indokolja, hogy Világörökségi jelölés listájára került a római limes magyarországi szakasza, melynek legjelentősebb városa a tartományi székhely, Aquincum volt. Múltbeli jelentőségének és jelenlegi látványosságának köszönhetően az antik város emlékeit bemutató Aquincumi Múzeum központi szerepet játszhat a leendő kulturális Világörökség turisztikai és információs szolgáltatásainak területén. Ehhez azonban szükséges a turisztikai vonzerő fejlesztése, melynek megvalósítását a Közép-Magyarországi Operatív Program keretében 2009-ben készített pályázaton elnyert támogatás biztosítja.

A projekt ötvözi az antik elemeket a „high-tech” bemutatással. Az infrastrukturális háttérrel a római városfal vonalát követő „Fogadófal” és információs központ, egy római lakóépület, a „Festőház” újjáépítése, rekonstrukciója valamint a „Római játszótér” kialakítása biztosítja. Elkészül továbbá a „Virtuális élménytér”, ahol a csúcstechnika eszközeit használva ismerkedhetnek a látogatók egyedi, ókori témájú interaktív virtuális játékokkal. A fejlesztés ugyanakkor nem zavarja a kiállítások és az évszázados romkert romantikus hangulatát, hiszen sokakat éppen a romok felfedezésének élménye vonz a területre. Az új igényeket is kielégítő fejlesztés – tiszteletben tartva a hagyományos múzeumi funkciókat – a déli

városfal mentén, korábban a látogatók elől nagyrészt elzárt területen valósul meg.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által megítélt 300 millió forint mellett a Fővárosi Önkormányzat 33 millió forinttal segíti a programot, mely a helynek megfelelően a régészeti feltárások előkészítésével és az ásatásokkal kezdődik. A régészeti kutatások eredményeit is felhasználva készül el a kiviteli terv, majd a közbeszerzés lebonyolítása után indul a kivitelezés. Természetesen az adminisztratív munkák alatt is folyik a szakmai munka: az ásatások eredményeinek értékelése, a római lakóház berendezésének összeállítása az eredeti leletek nyomán, valamint a virtuális játékok szakmai programjának véglegesítése. Míg 2009 a tervezés éve volt, 2010 a kivitelezés éve lesz, s 2011 nyarán már a látogatók vehetik birtokba az új létesítményeket.

Az Aquincumi Múzeum tervezett programjában hiteles forrásokon nyugvó, élményszerű, új látványosságok valósulnak meg. A projekt közvetlen célja a turisztikai vonzerő fokozása egyedi, új látogatóközpont kialakításával. A Múzeum hosszú távú célja azonban az, hogy kihasználva adottságát, s a napirenden lévő limes világörökségi helyszínné emelését, a nemzetközi régészeti örökségturizmus élvonalába kerüljön.

Zsidi Paula

KIÁLLÍTÁSOK

Válogatás a 2008. év legszebb ásatási leleteiből

„VAN ÚJ A FÖLD ALATT...”

Időszaki kiállítás, 2008. április 15 – 2010. március 31.

A BTM Aquincumi Múzeuma a 2008. év folyamán csaknem félszáz régészeti ásatást és több mint száz megfigyelést végzett beruházásokhoz kapcsolódóan a főváros területén. A 14. alkalommal megrendezésre kerülő kiállításon bemutatott tárgyak a főváros történetének az őskortól kezdődő, a római foglalás időszakán keresztül egészen a népvándorlás korig tartó, több mint hétezer évét ölelik fel. A múzeum régészei az egyetlen év alatt előkerült, több mint 180.000 tárgyból válogatták a bemutató anyagát.

Az óbudai Duna parton őskori település- és temetőrészleteket tártak fel a kutatók, innen kerámiaedényeket, ékszereket, egyéb használati tárgyakat mutattak be. A telep szenzációja egy teljesen feltárt házalap, melynek alapján lehetőség nyílt a 7000 éves épület rekonstrukciójára. 2008-ban folytatódta az intézmény által már korábban megkezdett, a főváros területét elkerülő MO körgyűrű építéséhez kapcsolódó régészeti munkák. A nyomvonalon feltárt népvándorláskori temető gyönyörű edényei, viseleti tárgyai, valamint az őskori telep és temető leletei is helyet kaptak a kiállításon. A tavalyi tárlat legkülönlegesebb műtárgya az aquincumi polgárváros területén előkerült színes mozaikpadló részlet, amelyhez ha-

sonlót a fővárosban 25 éve nem találtak a kutatók. Emellett az aquincumi katonavárosban feltárt és már restaurált falfestmények, római kori lakberendezési tárgyakat láthattak az érdeklődők.

A kiállítás azonban nemcsak a régészeknek a beruházások ütemét is figyelembe vevő hatékony és szakmai szempontból igényes munkájáról tanúskodik. A vitrinekben látható leletek közül nem egy a bemutató előtt néhány hónappal még ismeretlenül a földben nyugodott, s ahhoz, hogy kiállítási tárggyá váljanak, ásatási technikuskok, rajzolóok, fotósok, restaurátorok és muzeológusok munkájára is szükség volt. Az összehangolt, eredményes tevékenységük segítette abban, hogy a város múltjának emlékei gyorsan és széles körben eljussanak a mai városlakókhoz.

A 2008. évben előkerült páratlan leletek ismét bizonyították, hogy „van új a föld alatt”. Budapest régészeti öröksége igen gazdag és mindig tartogat meglepetéseket nemcsak a szakma, hanem a nagyközönség számára is.

A kiállítást rendezte: Láng Orsolya. Kiállítási és grafikai terv: Csernus Erzsébet és Kolozsvári Krisztián. Támogatta: az NKA Múzeumi Kollégiuma.

Láng Orsolya

AZ AQUINCUMI RÉGÉSZET REGÉNYE

Időszaki kiállítás, 2009. június 20 – 2010. október 31.

Régészet és múzeum – Magyarországon több mint egy évszázada összetartozó fogalmak. Az összetartozás szemléletes példája Budapest, a 135 éve alakult nagyváros régészetének és múzeumának párhuzamos története. A főváros első saját alapítású múzeumának létrejötte eredetileg is a régészetnek köszönhető.

A 19. század végén kezdődött meg a római provinciászékhely, Aquincum polgárvárosának módszeres feltárása. A múzeumalapítással a főváros e nemzetközileg is jelentős leletanyagnak nemcsak az elhelyezéséről gondoskodott, hanem tudományos feldolgozását és bemutatását is célul tűzte ki. Ezt a célkitűzést tartja ma is szem előtt a főváros múzeuma, lépést tartva a régészettel és a múzeumokkal szemben támasztott új és újabb követelményekkel. A régészet a múzeum munkájában azóta is, egészen a mai napig, alapvető szerepet játszik. Ezért az aquincumi régészet regénye egyúttal a főváros múzeumának története is. A kiállítás a kezdetektől napjainkig tartó párhuzamos út fontosabb szakaszait és állomásait mutatta be. Kirajzolódik, hogy hogyan hatottak régészeti feltárások a kezdetben csak néhány száz tárgyból álló gyűjteményre, a műtárgyállomány gyarapodása, tudományos és muzeológiai feldolgozásuk pedig hogyan hatott vissza az egyre céltudatosabb, programszerűen végzett feltárásokra. Mindeközben egy percig sem megfélemezve a közönségről és a látogatókról.

A kiállítás az Orczy Gyula által tervezett régi múzeumépületben kapott helyet. A nagyrészt doku-

mentációs kiállítás érdekes relikviákat is őriz. A múzeumalapító Kuzsinszky Bálint dolgozószobájának részletében személyes tárgyai (íróasztala, könyvei, jegyzetfüzete) idézik az aquincumi ásatások hőskorát. Az első tudományos publikációk (Schönvisner István: *De laconici caldaricque ...* című műve a XVIII. századból, az *Archaeologiai Értesítő* 1. száma, a *Budapest Régiségei* kötetei a XIX. századból) dokumentálják a honi régészet tudományának nemzetközi mércével mérve is magas szintű állapotát. Felidéződik a világhíres aquincumi leletnek, az orgona megtalálásának időszaka, mely egy újabb kiemelkedő jelentőségű igazgató, Nagy Lajos tevékenységéhez fűződik. Majd a második világháború utáni korszak nagy óbudai feltárásai következnek: a helytartói palota az Óbudai-szigeten, a katonavárosi feltárások (Hercules villa és Táborvárosi Múzeum születése), a katonai tábor területe (Thermae maiores – Fürdőmúzeum létrejötte) és nem utolsósorban az Aquincumi Múzeum romkertjének rekonstrukciója.

A tárlat egészen napjainkig elvezet. A Rajk László által tervezett és 2006-ban átadott kiállítási épület makettje már a további fejlesztések lehetőségét is előre vetíti. A

tervek szerint 2011-re megvalósuló Pannonia Provincia Program az új kiállítási épület befejezését és a romkert déli részének részbeni rehabilitációját valósítja meg.

Az aquincumi régészet regénye 2009-ben a Múzeumok Éjszakája rendezvénysorozat alkalmából nyílt meg. Azóta több alkalommal fogadta programmal a gyerek és felnőtt közönséget (aquincumi nyári tábor, Kulturális Örökségi Hétfége).

A kiállítás forgatókönyvét írta és rendezte: Hárshegyi Piroska – Lengyelne Kurucz Katalin – Zsidi Paula. A látványtervet Csernus Erzsébet, a grafikát Kolozsvári Krisztián készítette.

Támogatta az NKA Múzeumi Kollégiuma.

Lengyelne Kurucz Katalin

A KORABRONZKORI HARANGEDÉNY-CSEPEL CSOPORT NÉPE BUDAPESTEN

Időszaki kiállítás, 2009. április 15 – 2010. március 31.

A főváros területének első korabronzkori településeit a Magyarország középső nagy területeit megszálló Makói művelődés kis csoportjai létesítették. Ezt követően a korabronzkor folyamán (Kr.e. 3. évezred közepén) egyedülálló jelentőségűvé vált a Budapest körzetéhez tartozó Duna-szakaszt megszálló, Morvaország területéről és Bécs környékéről behatoló népesség, az ún. – Harangedény-Csepel csoport – megjelenése, amely nevét jellegzetes formájú, pecsételt díszítésű edényeiről kapta. A Harangedény kultúra elterjedési területe Észak-Afrika partjaitól húzódik Európa (többek között Portugália, Spanyolország, Olaszország, Németország, Ausztria, Cseh- és

Morvaország) nagyobb folyói mentén. Keleti határát a Duna keskeny parti sávja jelzi Magyarország területén. Budapest környéki megjelenésük egy fázissal korábban történt, mint a Dráva-Száva vidékéről érkező, a Duna és Tisza mentén vastag rétegződésű telepeket is létesítő, Nagyrév lelőhelyről elnevezett művelődés kialakulása és elterjedése.

A Harangedény-Csepel csoport, eddig ismert a Budapesti Történeti Múzeum által kutatott 60 régészeti lelőhelye közül a Csepel-Hollandi úton, Szigetszentmiklós-Üdülősoron és Albertfalván feltárt telepeken íves oldalú, paticsfalú gerendavázis nagy méretű és rekonstruálható házak nyomai kerültek

elő. A 14-16 méter hosszú és 4-6 méter széles házakat az uralkodó szélirányra tekintettel készítették. A tetőt a ház tengelyében állított ágasfák tartották, falait vesszővel fonták be, és agyaggal tapasztották.

A mindennapi életben használt kerámialeleteken (korsók, tálak, bögrék, agyagkanalak, parázsborító stb.) kívül a Harangedény-Csepel csoport lelőhelyein a sajátos harangedényes fémművesség termékei is megjelennek. Míg a temetők sírjaiból a preztizstárgynak számító markolatüskés török, ékszerként használt hajkarikák, a ruházathoz tartozó pödrött fejű tűk kerültek elő, addig a közvetlenül a folyóparton, az ártér ármentes részein lé-

tesített településeken elsősorban használati eszközök (árak, tűk, huzalok), illetve a rézfeldolgozásra utaló salak kerültek elő.

Az ártéri szigeteken létesített települések lakóinak ellátását a fejlett mezőgazdaság biztosította. A telepen élők pelyvás gabonát, elsősorban alakort, tönkét és árpát, valamint konyhakerti növényeket, magas fehérjetartalmú borsót és lóbabot termesztettek, és fűszernövények felhasználására is rendelkezünk adatokkal.

A gazdálkodásban fő szerepet az állattartás játszott, amelyben

a ló tartása az összes háziállatét felülmúlta, a lovak aránya 50% felett volt. Az ásatások során előkerült nagy mennyiségű állatcsont jelentős állatállományra utal. Feltehetően a Harangedény Csepel-csoport elterjedési területe egy olyan speciális házassági központ szerepét játszhatta, amelyből kiindulhatott a ló széleskörű európai elterjedése a 3. évezred közepén, a nagy európai folyók mentén kialakult harangedényes településhálózaton keresztül.

A Harangedény-Csepel csoport temetői, valamint kisebb sírcso-

portjai a telepektől és Dunától távolabb találhatóak. A temetkezési rítus változatos: zsugorított csontvázas, szórthamvasztásos és (a helyi hagyományokat átvéve) urnás temetkezések kerülnek napvilágra. A sírok gazdag mellékleteikkel – harangedényekkel, markolattüskés törökkel, csuklóvédő lemezekkel, csont gombokkal – az Európa széles területein (Spanyolország, Franciaország, Anglia, Csehország) elterjedt Harangedény kultúrához kapcsolódnak.

Endrődi Anna

NÖVÉNYEK KULTÚRÁJA – KULTÚRÁK NÖVÉNYEI

*Növények és kultúra Európa történelmében,
Időszaki kiállítás, 2009. május 20 – október 31.*

2008-ban együttműködési felkéréssel fordult a Modenai Egyetem Paleobiológiai Tanszéke a BTM Aquincumi Múzeumához, hogy csatlakozzon egy nemzetközi projekthez, melynek célja egy közös, régészeti-növénytanai témájú poszterkiállítás elkészítése volt. A kiállítás az Aquincumi Múzeumban 2008 októberében nyílt meg s a téli szezon folyamán volt látogatható.

A témát újragondolva a „Floralia – Római tavaszünnep Aquincumban” című rendezvény 20. évfordulójának tiszteletére nyílt meg az előző évvel azonos című kiállítás az Aquincumi Múzeum ún. Dirke védőépületében. A poszterek mellett elhelyeztük az Aquincumi Múzeum vonatkozó tárgyi anyagát, ide tartozott még a védőépület körül két kisebb római növényágyás, továbbá a régészeti park és a kőtár egyes pontjain felállított információs táblák. Ezáltal a kiállítás túllépte a

kis védőépület falait, bevonva az Aquincumi Múzeum szabadtéri látványait is.

Az eredetileg 20 poszterből azokat választottuk ki a kiállításra, amelyek témájukban kapcsolódnak az ókorhoz (pl. A pompeji növénytermesztés), vagy az aquincumi, illetve magyar vonatkozásúak (pl. Zöldségek és gyümölcsök a törökországi Budán). A tárgyi anyagot is a poszterekhez kapcsolódóan csoportosítottuk. A növényi ábrázolások tárgyválasztásánál elsősorban a dekoráció minőségén és nem a tárgy épségén vagy teljességén volt a hangsúly. Az archeobotanikai leletek mellé a szőlő-bor, a gyümölcsök és a gabona témákban amforát, boros hordót, malomkövet helyeztünk el a tárlókban, ill. vitrinen kívül. A terem közepén, a játékasztalon a látogatóknak lehetősége nyílt a kiállítás feladatlapjának kitöltésére, az archeobotanikus munkájának kipróbálására a „Hamupipőke-játékkal”, vagy éppen az „Illat-játékkal” az ókorban ismert növények illóolajának segítségével. A védőépület melletti ágyásokba olyan növények kerültek, amelyek pannoniai-aquincumi használatát nem igazolta a kutatás, de a Római Birodalom archeobotanikai leleteiből ábrázolásairól vagy irodalmi emlékeiből ismertek:

a kisebb ágyásba illatos növényeket, míg a nagyobbba zöldségeket ültettünk. A kiállítást a régészeti park kis kertjeit és a kőtár növényi ábrázolásait magyarázó kültéri táblák egészítették ki.

2009. május 20-án Dr. Persányi Miklós, a Fővárosi Állat- és Növénykert főigazgatója nyitotta meg a kiállítást. Hasznosítása több lépcsőben történt, igazodva és beépülve az Aquincumi Múzeum programkínálatába.

A témával kapcsolatos tematikus vezetésekre a „Múzeumok Éjszakája” programon került sor először, majd a nyári „régésztáborosok” és az Ókori SzüniDödő érdeklődői vehettek részt a vezetésen. Végül a Múzeumok Őszi Fesztiválja központi program keretében is meghirdettük. A program során a régészeti park olyan részeit mutattuk be, amelyek szorosan vagy átvitt értelemben kötődnek a növényekhez, a program a kiállítás megtekintésével végződött.

Az Aquincumi Múzeum őszi iskolás programjai is

érintették a kiállítás témáját. Szeptemberben indítottuk útjára az „Ókori ízek – Ókori illatok” című múzeum-pedagógiai foglalkozást 10-14 éves diákok számára, amelyen a gyerekek vezetés során megtekintették a kiállítást, majd feladatlap segítségével ismerkedtek az antik növénymotívumokkal és kertkultúrával, végül virágkompozíciót készíthettek maguknak.

Aquincum harmadik alkalommal képviseltette magát a Sziget-fesztiválon, amely 2009. augusztus 12–17-én került megrendezésre. Az egyik nap programját a kiállítás témájának szenteltük. A szigetlakók az ókorban is ismert növények illóolajait szagolhatták, koszorút fonhattak, papírvirágot készíthettek és mindközben lehetőségük nyílt beszélgetni, kérdéseiket feltenni a növények ókori felhasználásáról.

A kiállítás megvalósítását a Nemzeti Kulturális Alap Múzeumi Szakkollégiuma támogatta, az Illat-játék illóolajait az Aromax Zrt.-nek köszönjük.

Szu Annamária, Alice M. Choyke, Diego Sabato

Római tavaszünnepek

FLORALIA 20. ALKALOMMAL AQUINCUMBAN

Flora istennő ünnepe, a Floralia, a rómaiak egyik legnagyobb, évenként megrendezett ünnepe volt az antikvitásban. Az újkori, kétnapos szabadtéri rendezvény célja az ókori Budapest története és egykori lakói életmódja megismertetése, szórakoztató formában.

A modern aquincumi Floralia 2009-ben érkezett 20. évfordulójához. Az első rendezvényt 1989-ben a múzeum a Kertészeti Egyesülettel közösen hívta életre. Ehhez a Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában tudományos előadásorozat, Aquincumban virágkötészeti bemutató is kapcsolódott.

A 20. évfordulóra való tekintettel a hétvégi családi programokat szakmai nap előzte meg, melyen az érdeklődő látogatók és szakmai közönség számára neves kutatók tartottak ismeretterjesztő előadásokat. Minden előadó a saját szakterülete római vonatkozásairól számolt be (László Bencsik Ábel Ph.D.: Gyógynövénykutató Intézet, Budapest): Gyógynövénybotanikai kutatások a Kárpát-medencében, Herczeg Ágnes Ph.D (Corvinus Egyetem): Talajalakítás és kertművészet a római korban, Tóth Andrea (ELTE): Archeobotanika az aquincumi leletek tükrében, Pánczél Péter – Varga Szilvia (Magyar Virágkötők és Virágkereskedők Szakmai Egyesülete): Az antik Róma a virágkötők szemével, Guba Ági (virágkötő mester): Szirmok, virá-

gok koszorúk és Kappel Noémi Ph.D. (Corvinus Egyetem): Már az ókorban is ismerték és természetek – Zöldségek és felhasználási módjuk a Római Birodalomban).

Szintén az évforduló alkalmából nyílt meg a „Növények kultúrája – Kultúrák növényei. Növények és kultúra Európa történelmében” című kiállítás. (A kiállításról részletesebb ismertetés található az 5. oldalon.)

A szakmai napon 60 virágkötő (Magyar Gyula Kertészeti Szakközép- és Szakiskola, FVM ASZK Szakképző iskola, Barta János Kertészeti Szakközépfiskola) borította virágba az Aquincumi Múzeum új kiállítási épületét valamint a régészeti park egyes részleteit, alapul véve az antikvitás növényvilágát és díszítő művészetét. Ehhez a múzeum szakemberei külön felkészítő foglalkozást tartottak a diákoknak.

A múzeum 2006-ban birtokba vett új kiállítási épületének megnyitásával az addig a régi múzeum-épület köré koncentrálódott programok a romterület megnövekedett látogatható területén nagyobb területen szétosztva valósulhattak meg. Az állandó programok (gladiá-

torjátékok, rabszolgavásár, kézművesek bemutatója, hagyományörző csapatok bemutatkozása, életmód bemutatók) közt ismét találhattunk új elemeket. Bemutatkozási lehetőséget kaptak új hagyományörző csapatok (Nova Roma Pannonia és a XXI. Rapax). A Flora istennőnek szolgáló áldozat mellett Pannonia tiszteletére is áldoztak. A színházban új bemutató: Gyimesi László: Sógort Jupiternek című komédiájának bemutatója folyt. Ünnepi menetet nyitotta és zárta a rendezvényt, melynek különleges eleme volt a kelta csoport önálló produkciója. A főváros rendezvénysorozata az ún. Urbitális Majális „Duna” témájához kapcsolódva a múzeum területéhez közeli Graphisoft Park Duna partikis alkalmi kikötőjében szállhattak egy római gálya fedélzetére az érdeklődők. Ehhez a programhoz tudományos-ismeretterjesztő előadás társult a római kori hajózásról és készültek agyaghajó makettek is a gyermekközönség örömeire.

Az elmúlt két évtized bizonyította, a múzeumlátogató közönség szívesen vesz részt a hagyományörző rendezvényeken. Hűséges publikumként tér vissza, a megszokott keretek között, de mindig újdonsággal is szolgáló modernkori aquincumi Floraliákra.

A rendezvényt a Fővárosi Önkormányzat Gazdasági Bizottsága támogatta.

Lengyelne Kurucz Katalin

DALNOKVERSENY AQUINCUMBAN 2009

Ha azt mondjuk Aquincum, nem nehéz elképzelnünk a tógát viselő római férfiakat, amint büszke tartással róják a város utcáit, üdvözlők barátait, megállnak egy rövid beszélgetésre, vitára, esetleg dús lakomák közben, vagy éppen az amfiteátrum közepén saját verseiket szavalják. S bár az egykori aktív római jelenlét nyomait ma már múzeumi kerítés védi a pusztulástól, az előbb vázolt vízió évről évre – most már 12. alkalommal – elevenedik meg Papp János szervezőmunkáját, fantáziáját dicsérve a nyári Aquincumi Költőverseny óráiban.

A költészet és a zene szoros kapcsolata adta az ötletet, hogy a klaszrikus versformákban (alkaioszi, szapphoi, anakreoni, aszklepiadészi, hexameter, disztichon, leoninus) az elmúlt években írt költeményekhez zene is társuljon. S ha költészet, akkor énekelt zene. És ha már Aquincumban járunk, akkor természetesen orgona. Hiszen ez az a hangszer, mely a zenét tanulók számára is tananyagává tette ezt az óbudai helyszínt. A kiírásunk tehát úgy szólt, hogy az előző évek költői pályamunkáit felhasználó vokális műveket várunk, melyekhez orgona társuljon. A kötetben megjelent versek hozzáférhetőek voltak valamennyi pályázó előtt. Joggal bíztunk benne, hogy egy nem mindennapi hangszer felkelti majd a zeneszerzők érdeklődését. Hiszen mikor jut egy szerző olyan lehetőséghez, hogy egy muzeális hangszer rekonstrukcióját megszólaltathatja? A különleges hangszerről bőséges és kimerítő leírást kaphattak az érdeklődők az Aquincumi Múzeum honlapján. A múzeum munkatársai lehetőséget biztosítottak a személyes ismerkedésre is, hiszen telefonos egyeztetés után a pályázók megtekinthették, sőt ki is próbálhatták a kiállított hangszert.

Az I. Aquincumi Dalnokversenyt a lehető legszélesebb körben hirdettük meg. Nem zártuk ki sem az amatőr, sem a könnyűzene irányából érkező pályázókat. Bár a kiírás értelmében a beérkezett pályaműveket előzsűrizhettük volna, a nem túl nagyszámú jelentkezőre való tekintettel úgy döntöttünk, hogy valamennyi kompozíció hangozzék fel a nyilvánosság előtt. Az I. Aquincumi Dalnokversenyen elhangzott művek szerzői: Elek Szilvia, Győrffy Gergely, Kapi Horváth Ferenc, Szokolay Sándor, Vázsonyi János. A felsorolásból is kitűnik, hogy a zenésztársadalom legkülönbözőbb képviselői találtak kellően érdekesnek a vetélkedést. Hangszeres zenészek és Kossuth-díjas zeneszerző egyaránt tollat/ceruzát fogott, hogy megmértesse magát ezen a különleges versenyen. 2009. június 21-én, vasárnap kora délután számos érdeklődő és persze izgatott szerző és előadó töltötte meg a múzeum kiállítótermét. Papp János az alkalomhoz illő viseletben vezette a programot, megerősítve minden versenyzőben azt az érzést, ami kezdettől a legfőbb célkitűzésünk volt, miszerint ez nem verseny, hanem játék. Játék, ahol egyaránt jól érzi magát az alkotó, az előadó és a

közönség. Ahol tényleg nem a győzelem, hanem a részvétel a fontos. Ahol mindenki tiszta szívből tud örülni a másik munkájának, sikerének. A versenydalok elhangzása után – római szokás szerint – cse-répszavazással döntött a hallgatóság a közönség-díjról. S míg a közönség a szavazás mellett rövid sétát tett a gyönyörűen felújított múzeumrészben, addig a kéttagú zsűri – mely Hollós Mátéból és e cikk szerzőjéből állt –, megpróbált egyezsége jutni a fődíjat illetően. Az I. Aquincumi Dalnokverseny győztese 2009-ben Szokolay Sándor Kossuth-díjas zeneszerző lett, akinek rendkívül tetszett az ötlet, és aki megígérte, hogy a következő évi II. Dalnokverseny zsűri munkáját fogja segíteni.

Összegzésképpen elmondható, hogy célkitűzésünket sikerült megvalósítanunk. Az Aquincumi Múzeum, az Óbudai Társaskör és a Pannon Művelődés Alapítvány közös vállalkozása – mely egy jó hangulatú kulturális eseményt tűzött ki maga elé – sikerrel járt. Új színfoltot vitt egyrészt a magyar zenei életbe, másrészt színesítette az Óbudai Nyár, illetve az Aquincumi Múzeum programját.

Tóth Péter

RÉGÉSZETI ELŐADÁSOK AZ AQUINCUMI MÚZEUMBAN

A látogatói létszám emelésével egyidejűleg a látogatók maximális elégedettsége is célkitűzése minden, magát „látogatóbarát” múzeumként értékelő intézménynek. Az Aquincumi Múzeum is folyamatosan arra törekszik, hogy kiállításaival és sokrétű programjaival a nagyközönség lehető legszélesebb körét szólítsa meg.

A 2009 őszén elindított új sorozat a régészet különböző területei, legújabb kutatási eredményei iránt mélyebben érdeklődő, tudását bővíteni akaró és hajlandó látogatói réteget célozta meg, korhatári megkötöttség nélkül. Az előadásokra minden hónap első vasárnapjának délelőttjén kerül sor, a részvétel feltétele csupán a szokásos belépőjegy megvásárlása. A témák sokszínűségét és változatosságát az előadók személye garantálja, mivel az adott héten ügyeletben lévő régész-muzeológus egyéni érdeklődési köréből, kutatási témái közül választja ki aznapki mondanivalóját. Természetesen az éves program összeállításakor a tematika összehangolása nem maradhat el, sőt, az évszak esetleges aktualitásait is lehetőség szerint figyelembe vesszük. A vetítéssel kísért mondanivalót a témától (és az időjárástól) függően kiállítási vagy romkerti séta is kiegészíti. Az előadások hossza általában kb. egy óra – elméletben! Az eddigi gyakorlat alapján a program az érdeklődés mértékének és a kérdések mennyiségének függvényében változó hosszúságú lehet, melyet ki-ki érdeklődési szintje és türelme alapján hallgat végig.

2009-ben négy előadásra került sor. Fényes Gabriella az aquincumi fürdőkről, a római fürdőkultúráról mesélt. Előadását romkerti vezetéssel zárta, amelyen a polgárvárosi fürdők romjainál szemléltethette a fürdők építészetéről elmondottakat. A novemberi program éppen Halottak Napjára esett, így a téma is ehhez kapcsolódott. Facsády Annamária a római sírkőállítás szokásáról, a római sírkövek ábrázolásának jelentéstartamáról, az aquincumi síremlékek nőalakjainak megjelenítéséről tartott beszámolót. Decemberben Csontos Katalin az „Aquincumi látványraktár” című állandó kiállításához kötötte mon-

danivalóját, a kiállítás legszebb és legérdekesebb leleteit mutatva be.

A program 2010-ben is folytatódik. Az előadók között az Ókortörténeti Osztály régészei mellett az Ős- és Népvándorlás kori, valamint a Restaurátor Osztály ügyeletet adó tudományos dolgozóit is megtaláljuk, biztosítva ezzel a témaválasztás sokrétűségét. A közönség soraiban ülők első kézből, a legilletékesebbektől értesülhetnek az őskori vagy a római élet különböző aspektusairól, a régészeti, muzeológiai, restauratori munkáról. Ugyanakkor a kutatók számára is tanulságos alkalmak ezek. Homályos, szakszavakkal „elmosott”, elnagyolt, kiforratlan téma szóba se jöhet. Világos, jól felépített és követhető mondanivaló, a fogalmak pontos meghatározása szükséges a jó előadáshoz, a látogatók visszatéréséhez. Márpedig ez munkánk célja, kialakítani a kapcsolatot a visszatérő látogatókkal, a lehető legtöbbet átadni tudásunkból, ismereteinkből, hogy a kiállításokon megcsodálható tárgyak élettel teljenek meg. Az új előadás sorozat jó példája a tudományos és a közművelődési dolgozók együttműködésének, a múzeumi kutatóhely és a látogatókat szem előtt tartó múzeumi tér összehangolásának is.

R. Facsády Annamária

A 2009-ben elhangzott előadások:

- Fényes Gabriella: Wellness az ókorban – Fürdőkultúra a Római Birodalomban
- Láng Orsolya: A magyar Pompeji – Múzeum-, és kutatástörténeti előadás az aquincumi ásatások kezdetéről
- Facsády Annamária: Halotti kultuszok és temetkezési rítusok
- Csontos Katalin: Az aquincumi látványraktár

AQUINCUM ISKOLÁT TEREMTETT

Az Aquincumi Múzeumban eddig bemutatott hagyományörző rendezvények (Floralia, Nimfa ünnep, Saturnalia, Jupiter napja, Aesculapius ünnepe, Venus ünnepe, Ludi Apollinares stb.) az antik ünnepek felelevenítése kapcsán kívánják visszaidézni a kétezer évvel ezelőtti város életének egyes részleteit (áldozatbemutató, rabszolgavásár, római esküvő, ünnepi felvonulások, perviták). Az élő interpretáció itt a látogatók számára a személyes tapasztalatokon keresztül segít megérteni az eseményeket, lehetővé téve, hogy a történések, az események sodrába állítsa őket. Ezzel a módszerrel a résztvevők az egyes szerepkörökben beleélhetik magukat az adott korbá. Az (inter)aktivitás, a dinamikus elemek felhasználása ötvözve a szerepjáték (drámapedagógiai elemek) alkalmazása a múzeumban átélt élmény megerősítését szolgálja.

Egy-egy program előkészítése és lebonyolítása a régészek, a múzeum-pedagógusok, a meghívott kutatók, szakemberek, színészek, és a korhoz kötődő történelmi hagyományörző csapatok közös munkáját jelenti. Az egyes szituációk forgatókönyvének kidolgozása forrás kutatással kezdődik, melyet a múzeum közművelődési munkatársai végeznek szakmai konzultáció mellett. Az összegyűjtött anyag alapján dolgozzák ki a program egyes elemeit, mely nemcsak a cselekvéssor, de a kellékek, kosztümök kiválasztását is jelenti. Külön kutatómunkára alapozódik pl. a kézművesek felkészítése a speciális tárgyak elkészítéséhez (római kocsi, katonai felszerelés tárgyai, gladiátor játékok fegyverei stb.), melyek hiteles kidolgozása az auktorok, a szakirodalom ismerete nélkül lehetetlen. A valamennyi bemutató lebonyolításához szükséges ruhák és kellékek, részben a

múzeum közművelődési (másolati és rekonstrukciós) gyűjteményének részét képezik, részben a közreműködő hagyományörző és színész csoportoké.

A részletek kidolgozása, beemelése az események sorába teszi hitelessé a látottakat, s teszi élményszerűbbé az interpretációt. Ezáltal válik egy-egy bemutató az azt kidolgozó helyszín szellemi termékévé, mely méltán élvezhetne védettséget, ha a múzeumokra vonatkozó jogrend ezt figyelembe venné. Programjaival, bemutatóival Aquincum már iskolát teremtett. Az országsszerte egyre szaporodó római kort idéző rendezvényeken gyakran fedezhetjük fel a múzeum által már kidolgozott elemeket, melyeknek első próbálkozásait már az 1980-as években megtaláljuk Aquincum közművelődési ajánlatában.

Lengyelne Kurucz Katalin

ÓKORI KALANDOZÁSOK AQUINCUMBAN

A 2009. évi időszaki kiállítások múzeumpedagógiai hasznosítása

Az Aquincumi Múzeum évtizedekre visszanyúló oktatási koncepciójában szerepelő többnyelvű tárlatvezetések, tematikus vezetések és múzeumi órák közül az utóbbi pár évben a múzeumi órák iránt nőtt meg különösen az iskolák érdeklődése. Ezért is fontos, hogy folyamatosan bővítsük az iskoláknak szóló programkínálatunkat.

Míg az állandó kiállítások kapcsán elsősorban a történelem és művészet-történet oktatáshoz tudunk hasznos kiegészítő ismereteket szolgáltatni, az időszaki kiállítások tematikája lehetővé teszi, hogy más tantárgyakhoz is kapcsolódjunk, s még változatosabbá tegyük az iskoláknak szóló múzeumpedagógiai ajánlatunkat.

„Korabronzkori Műhely”

A „Harangedények népe” című kiállításához készült foglalkozás segítségével a római kor előtti időbe kalauzolhattuk el a diákokat. A kiállítás bemutatását követően a foglalkozás résztvevői korabeli mesterségekkel ismerkedhettek meg. A kiállított szövőszék rekonstrukció segítségével megtudhatták hogyan készültek a korabeli szőttek, majd ehhez hasonló technikával szövőkeretek és körmöcskék segítségével kicsi övet és hajpántot szőttek maguknak. Fiúk és lányok egyaránt lelkesen csomózták a színes fonalakat, s a csoportokat kísérő pedagógusok is örömmel fogadták a foglalkozást.

A szövéshez hasonlóan sikeres volt az agyagozás is: a kiállításban látott harangedények mintájára hasonló technikával apró agyagtár-

Kézműves foglalkozás a „Harangedények népe Budapesten” című kiállításához

gyakat készítettek a diákok, s mintázófákkal ki is díszítették azokat.

A programon általános iskola alsó tagozattól a szakközépiskolá-sokig több korosztály is részt vett, több kézműipari- és kézműves szakközépiskola az éves tananyag-hoz kapcsolódóan jelentkezett a programra.

A foglalkozások vezetésben nagy segítségünkre voltak a témában jártas szakemberek: Richter Éva és Borbényi Éva a szövés technikájával, míg Nagy Anikó és Szalai Zsuzsa az agyagozás fortélyjaival ismertette meg az érdeklődőket.

„Ókori ízek, ókori illatok”

A 2009-ben megnyílt „Növények kultúrája – kultúrák növényei” című kiállítás jó lehetőséget biztosított arra, hogy nyissunk a környezet-kultúra – környezettan tantárgyak irányába.

A kiállításához önálló múzeumi óra készült alsó és felső tagozatosoknak „Ókori ízek, ókori illatok” címmel, a középiskolásoknak tematikus tárlatvezetést kínáltunk, a legfiatalabbak számára pedig rajzos feladatokat is tartalmazó feladatlap készült.

Virágkompozíció készítése az Ókori SzüniDöDő programon

A múzeumi órán résztvevő gyerekek mind az öt érzékszerv használatával kerülhettek közelebb az antik növénykultúrához: a kiállítás megtekintését követően megtapintották, megszagolták és megízlelték a fűszernövényeket, s Apicius receptjét felhasználva közösen készítettünk fűszeres limonádét, melyet nagy élvezettel el is fogyasztottunk. A kisebbekkel színes papírvirágokat készítettünk, így a reményeink szerint élménydús látogatás mellett apró emléktárgyakat is magukkal vihetek kis látogatóink.

A rendszeres múzeumi foglalkozások mellett a nyári gyermekprogramok egy része is a kiállításhoz kapcsolódott. A nyári tábor résztvevőinek Szü Annamária mutatta be a kiállítást, Bereczky Katalin kertész az antik kertkultúráról és a római fűszernövényekről mesélt a gyerekeknek, majd fűszerolajat valamint babér- és virágkoszorút készítettünk. Az Ókori SzüniDöDő egyik napja szintén a kiállításhoz kötődött: a növényszövés technikájának elsajátításával, színes és illatos fali díszek készültek Borbényi Éva irányításával.

Bár a kiállítás 2009. októberében bezárt, az „Ókori ízek, ókori illatok” című foglalkozás továbbra is szerepel múzeumpedagógiai programjaink között, hiszen a romkertünk, a kertben kialakított római fűszeres kert és a kőtárban megtalálható növénymotívumok továbbra is gazdag kínálatot nyújtanak az antik növényvilág és kertkultúra megismeréséhez.

„Hogyan kerülnek elő a tárgyak a föld alól?” – Régészeti ismeretterjesztés diákoknak

Az Aquincumi Múzeumban nagy hagyományra tekintenek vissza az ásatások, a múzeumi tudományos tevékenység népszerűsítését szolgáló programok. A diákoknak szóló régészeti ismeretterjesztés bázisát az ásatáslátogatások mellett az elmúlt évben a 2008. év legszebb leleteit bemutató kiállítás valamint a „Régészet regénye Aquincumban” című intézménytörténeti kiállításához kapcsolódó programok jelentették.

A „Van új a föld alatt” kiállításához

színes feladatlap is készült az egyéni látogatók számára, így tesztelheték a régészetről szerzett tudásukat a kiállítás megtekintői.

„Hogyan dolgozik a régész?”

A két régészeti témájú kiállításához kapcsolódóan készült el a romterület egy árnyas helyszínén a 2×5 m-es ásatási modell, mely a „Hogyan dolgozik a régész?” című múzeumi óra alapköve.

A foglalkozásra bejelentkező 5-8. osztályos diákcsoportok rövid vezetési során ismerkedtek Budapest római kori örökségével majd személyesen is megtapasztalhatták, hogyan kerülnek elő a tárgyak a föld alól. A „régészpalánták” megfelelő szerszámokkal feltárták a nekik kijelölt szelvényeket, a kiásott leleteket (antik tárgyak másolatai) lemérték, lerajzolták, dokumentálták, ecsetekkel megtisztították, végül a kiállításokban látható anyaggal összevetve a tárgyak anyagát, funkcióját is meghatározták.

A régészeti foglalkozás során nemcsak az ásatás folyamatával ismerkedtek élményszerűen a gyere-

rekek, hanem olyan alapvető kérdéseket is tisztáztunk, mint a kulturális, a régészeti örökség fogalma és védelmének fontossága.

A speciális ásatási helyszín a múzeum további gyermekeknek szóló programjain is szerepet kapott, például az „Ókori SzüniDöDő-n” is megnyitottuk a látogatók előtt. „Ásatási engedélyt” csak azok kaptak tőlünk, akik helyesen töltötték ki a „Régészet regénye Aquincumban” című kiállításához kapcsolódó tesztet. Majd Fényes Gabriella régész rövid előadását követően ragadhattak szerszámot legifjabb látogatóink. Végül még a gyerekeket kísérő anyukák és apukák is bekapcsolódtak a munkába és örömmel kiállítottak fel, amikor felbukkant egy-egy tárgy a földből.

Régész tábor

A hagyományokhoz híven 2009-ben is szerveztünk régész tábort

Budapest római öröksége és a régészeti munka iránt érdeklődő 10-14 éves gyerekeknek.

A tábor résztvevői a múzeum kiállításainak megtekintése mellett, kézműves foglalkozások és szituációs játékokon keresztül tanulmányozták az ókori Aquincum történetét, s a múzeumi munkából is ízelítőt kaptak. Meglátogatták a romterületen aktuálisan zajló ásatást, ahol egy lakóház feltárásának megtekintése során ismerkedtek a régészeti munka folyamatával és kezükbe vehették az apró leleteket is.

„Titkok a restaurátorműhelyből”

Mindig különös élményt jelent a diákoknak, ha az egyébként látogatók elől elzárt múzeumi területekre léphetnek. Ilyen élményben lehetett része a „Titkok a restaurátorműhelyből” című foglalkozásra bejelentkező általános iskolás csoport-

oknak. A diákok megtekintették a múzeum Látványraktárát, majd a múzeum restaurátorainak kalauzolásával (Vecsey Ádám, Újvári Gábor, Gábler Szilvia, Káposztás Gyöngyike) beléphettek a fémműhelytől a csontraktárig az egyes restaurátorműhelyekbe s testközelből tanulmányozhatták, milyen folyamatokon mennek keresztül a tárgyak mielőtt a kiállításba kerülnek. A huszonöt percesre tervezett műhelylátogatások általában hosszabbra nyúltak, olyan sok kérdéssel árasztották el a diákok restaurátorainkat, akik lelkesen osztották meg tudásukat legfiatalabb látogatóinkkal.

Az időszaki kiállításokhoz készült foglalkozások szorosan beépültek múzeumi kínálatunkba, 2010-ben is várjuk az általános iskolásokat a fent bemutatott múzeumi órákra, a középiskolásoknak pedig továbbra is ásatáslátogatásokat szervezünk.

Bögi Enikő

Ismerkedés a régészek munkájával a „régészhomokozóban”

„ÓKORI EMLÉKEK NYOMÁBAN”

Helytörténeti vetélkedő az Aquincumi Múzeumban

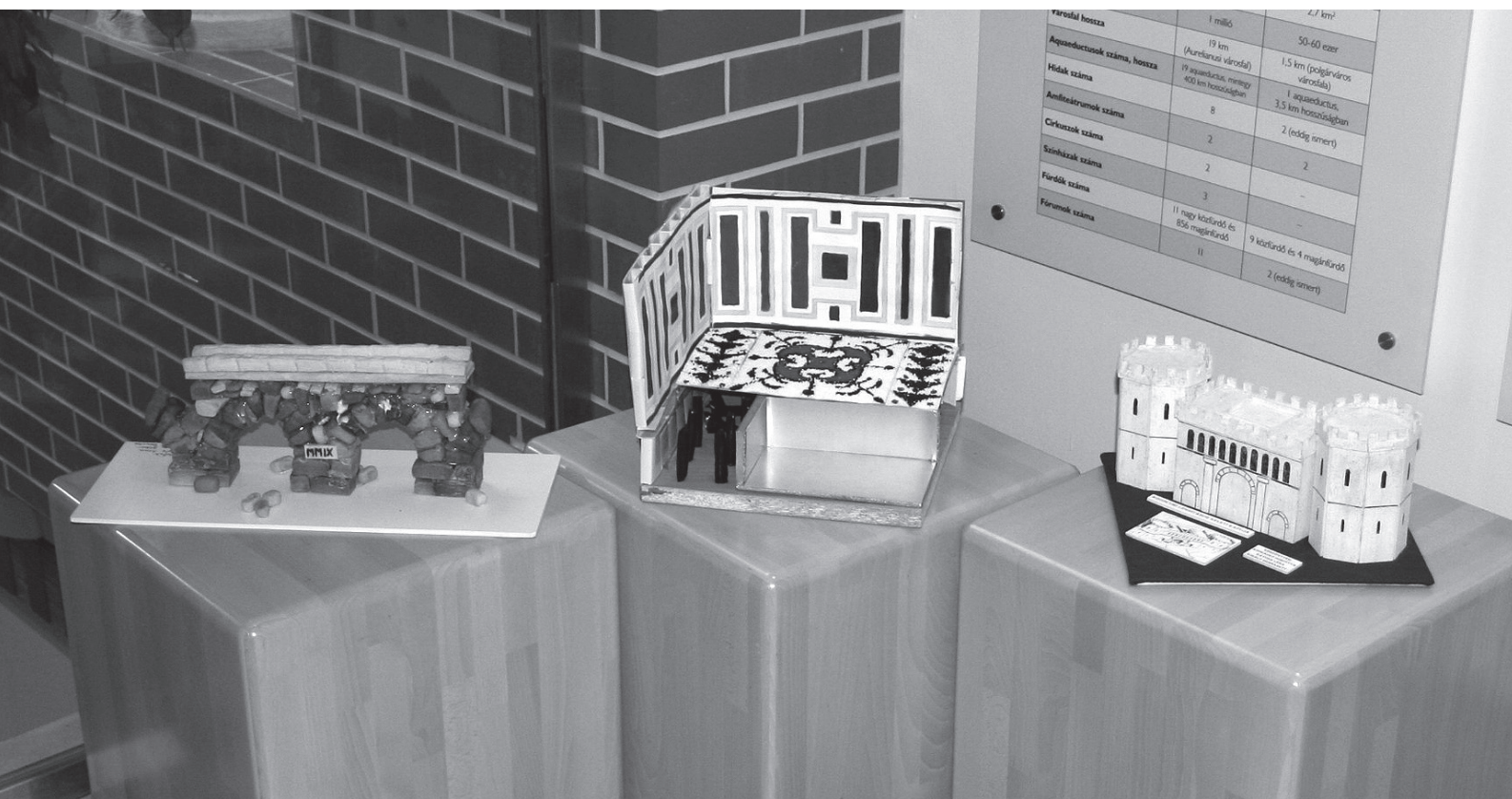
Az előző évben kiírt rajzpályázatunk iránti nagy érdeklődésen felbuzdulva 2009-ben ismét megszólítottuk a vetélkedni vágyó 10-14 éves diákokat. Ezúttal arra bízattuk a játékos kedvű fiatalokat, hogy, az Aquincumi Múzeum romterületén túllépve a kerület kevésbé ismert római kori emlékeiket is felfedezzék.

Az első fordulón a háromfős csapatoknak feladatlap-pal, megadott szempontok szerint kellett felkeresni a III. kerület rejtett, kevésbé szem előtt lévő római korból megmaradt régészeti emlékeit. A feladatlap kitöltése mellett a csapatoknak az egyik felkeresett, általuk kiválasztott épületről vagy építményről makettet kellett készíteni szabadon választott technikával. A feladatlapokat – ahogy arra számítottunk – többé-kevésbé jól töltötték ki a versenyzők, a makettek között pedig voltak meglepően szellemes megoldások. Egyesek tésztáblából sütötték ki a vízvezetékot, mások apró gyöngyökből rakták ki az egyik aquincumi mozaikot, megint mások a Katonavárosi amfiteátrumot készí-

tették el hungarocellból. A makettekől kiállítást rendeztünk, mely megnyitójára és az első forduló eredményhirdetésére 2009. december 13-án a Saturnalia rendezvényünkön került sor. A hat továbbjutott csapat 2010. februárjában mérte össze erejét az Aquincumi Múzeumban egy szóbeli vetélkedő során, melynek fő témája az aquincumi helytartói palota volt. Ez a forduló is feladatlap kitöltésével kezdődött, majd a versenyzőknek villámkérdéseket tettünk fel az aquincumi polgárvárosról, légiótáborról és katonavárosról. A szóbeli vetélkedőn a küzdelem kiéleződött, hiszen itt a tárgyi tudáson felül, a gyorsaság és szemfülesség is sokat nyomott a latban. Végül sok-sok pótkérdés és szóbeli pengeváltás után kihirdethettük a győzteseket, akik fáradságos munkájukért cserébe ajándécsomagot, valamint a múzeum rendezvényeire szóló belépőjegyeket kaptak jutalmul: Búr Vince, Cséka Botond, Rikler Dávid, azaz a „Bucséri” csapat (Veres Péter Gimnázium, Budapest). A 2010-es évre is tervezünk vetélkedőt, de ezúttal kihívásként a középiskolásokat szeretnénk mozgósítani egy korosztályuknak megfelelő témakiírással.

Ódor Bernadett

A nyertes makettek

AQUINCUMI ÉKSZEREK

A BTM Aquincumi Múzeum kiadványainak száma 2009-ben a korábbiaktól eltérő karakterű új kötettel bővült. A kötet egyben sorozatindító kiadvány is: az 1894-ben alapított Aquincumi Múzeum gyűjteményét kívánja tárgycsoportonkénti válogatásban közreadni.

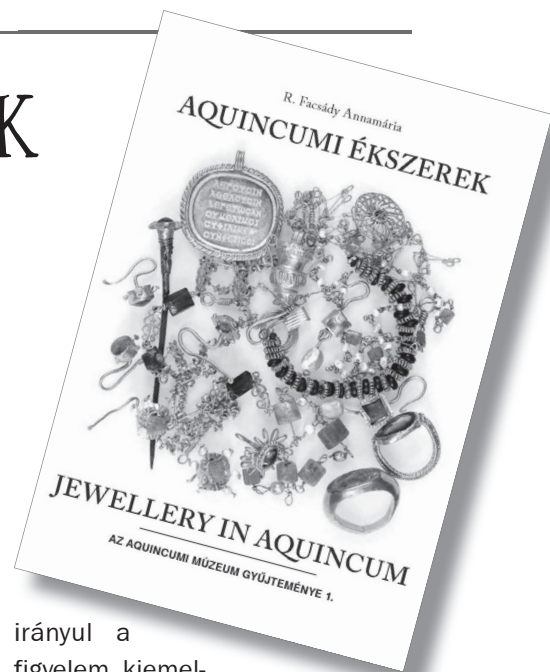
Amint az első, az ékszereket bemutató könyv fűlszövegében olvashatjuk, a „XVIII. század vége óta kisebb-nagyobb megszakításokkal folytatódó feltárások eredményeképpen napjainkban a gyűjtemény több százezer darabja tanúskodik az egykori Pannonia Inferior provinciászékhelyének, Aquincumnak tárgyi kultúrájáról. A most induló sorozat célja e gazdag kollekciónak leletcsoportok szerinti tudományos feldolgozása és katalógus formájában történő közreadása.”

A fentiekben megfogalmazott célkitűzés megvalósítása érdekében a kötet két részből áll: egy elemző, szöveges részből és a részletes tárgykatalógusból.

A régészeti leletanyagban számottevő a – társadalmi-gazdasági státusz, etnikai, nemi hovatartozás által megszabott és elfogadott – viselethez többé-kevésbé szorosan kapcsolódó ékszerek és ékszereként is értelmezhető viseleti tárgyak mennyisége. Kutatottságuk mértéke, beleértve a minden további feldolgozás alapjául szolgáló közzétételüket is, nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt tárgytípusonként és anyagfajtánként igen különböző. Aquincum – sőt Pannonia – vonatkozásában többek között ezt a hiányt igyekszik pótolni a megjelent munka. Az elsősorban a szakemberek számára nélkülöz-

hetetlen katalógusadatok és tárgyfotók közlése mellett azonban a szélesebb olvasóközönség számára is olvasmányul szolgálhat.

A bevezetésben az ékszer fogalmának meghatározása mellett a római kor ékszerveleteti szokásairól, az egyes ékszertechnikai eljárásokról is esik szó. A nemzetközi szakirodalomban főként a nemesfém ékszerek tárgyalásával találkozunk. Az ékszerkutatás két fő irányát, a művészettörténeti és a régészeti megközelítést, leginkább az aranyművesek mesterségbeli tudását bizonyító tárgyak tanulmányozása során lehet összehangolni. Az arany ékszerek határozták meg az ékszertípusok fejlődésének irányát, a könnyen alakítható, változatos technikával formálható arany inspirálta az egyes díszítésmódok alkalmazását. Az arany ékszereken keresztül ismerhetők meg egy-egy korszak jellemző vonásai, ugyanakkor az ékszerveletnek csak kis töredékét alkotják! Az aranyművéség irányzatainak és meghatározó technikáinak elemzése mellett ezért az egyéb fémekből, gágátból és üvegből készült ékszerleletek kivitelezéséről, jellemző formai és díszítési eljárásairól is történik említés. Aquincum ékszerveletének elemzésekor azonban a „római ékszer” bemutatása mellett elsősorban a helyi sajátosságokra

irányul a figyelem, kiemelve a feltehetően helyben készült eljárások egyediségét, az egyes korszakokban viselt ékszerek mennyiségének és minőségének változásait.

A további fejezetek ékszerfajtánként – gyűrű, karpercec, nyaklánc, függő, fülbevaló, hajtű – tárgyalják a múzeum gyűjteményében meglévő darabokat. Az egyes fejezetek foglalkoznak az adott ékszerfajta általános viseleti szokásaival, szimbolikus értelmezésével és gyakorlati jelentőségével is. Az ékszerfajtákon belüli típusok meghatározása, pontos leírása az aquincumi példányok elemzésével alakult ki és készült el. A típusok és altípusok taglalásához a Római Birodalom egyes tartományaiiban előkerült analógiák az adott típus történetére, népszerűségére és használati idejére szolgáltatnak adatokat. A könnyebb érthetőséget a típusok táblába rendezett rajzai segítik. A leírtakat ékszer-együttesek és az egyes ékszerek kinagyított fotói egészítik ki.

A kötet fejezetei magyar és angol nyelven olvashatók, csakúgy, mint a katalógus leírásai.

R. Facsády Annamária

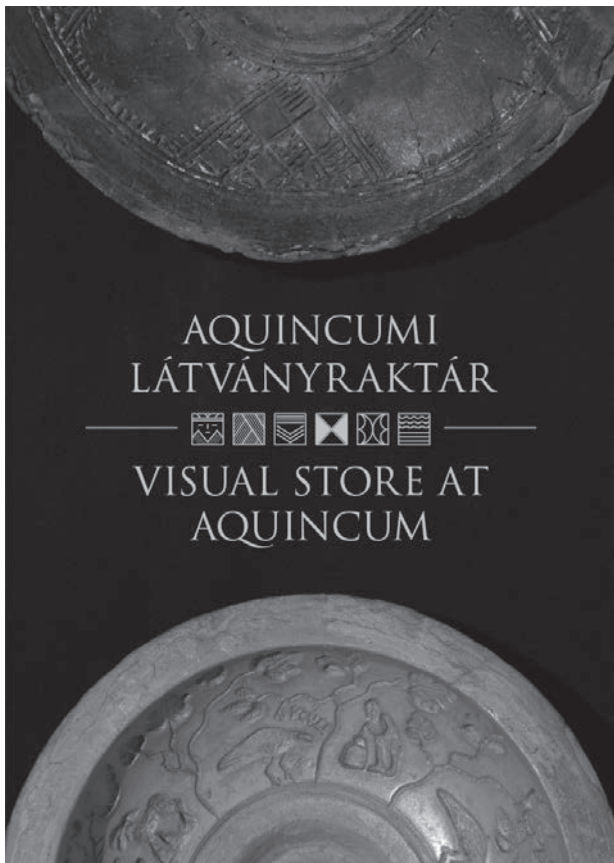
AZ „AQUINCUMI LÁTVÁNYRAKTÁR” KATALÓGUSA

Az NKA támogatásával, 2009-ben elkészült az Aquincumi Múzeum új kiállítási épületében az előző évben megnyitott Látványraktár katalógusa:
Aquincumi Látványraktár – Visual Store at Aquincum.

A Látványraktár koncepciójában a katalógusnak kiemelkedő szerepe van. A látványraktári bemutató középpontjában a tárgyak állnak, melyek leírására, értelmezésére csak a katalógusban van mód. A tabló nélküli kiállítás magyarázó szövegei, információs hátteranyaga a kiállítás kísérő kiadványában jutnak el a közönséghez, ezért az egyfajta „muzeológiai segéd-eszközként” egyúttal a kiállítás része is.

A katalógus három nagy kronológiai egységre épül,

melyen belül árnyaltabb időrendi és tematikus felosztást követ. A paleolitikumtól, az őskor és a római kor leletanyagán át egészen a népvándorlás korral bezárólag tájékozódhatnak a könyvet forgatók a főváros gazdag régészeti múltjáról.

A bemutató témáit – a kiállításlátogatók célcsoportjainak megfelelően – több szempont szerint dolgozza fel a munka:

- az általános információkat és a tájékozódást segítik a kronológiai és tematikus csoportok előtti bevezető szövegek, térképek,
- elsősorban a laikus érdeklődők és gyermekek számára nyújtanak segítséget rekonstrukciós rajzok épületekről, a kiállított tárgyak használatáról, készítésének folyamatáról,
- a szakemberek igényeit elégíti ki a szakszerű leírásokhoz kapcsolódó lelőhely és irodalom jegyzék.

A magyar és angol nyelven megjelent, 232 oldalas, színes kiadvány igazi csapatmunka eredménye. A húsz szerző kéziratát a szerkesztők rendezték egységes formába, hogy aztán a fotókkal, rajzokkal együtt a grafikai tervezés és a nyomdai előkészítés nyomán nyerje el a nemzetközi mércével is magas színvonalú megjelenési formáját. Érdekes megismerni a készítőik neveit is:

Szerkesztés: Hárshegyi Piroska, Vámos Péter

Tárgykatalógus szerkesztés: Csontos Katalin, Vámos Péter, Verebes Anett, Szilas Gábor

Angol fordítás: Chris Sullivan, Simán Katalin, Láng Orsolya

Tárgyfotók: Tóth Csilla, Komjáthy Péter

Grafikai tervezés és nyomdai előkészítés: Kolozsvári Krisztián

Köszönettel a stábnak: Zsidi Paula

A PANNONIA PROVINCIA PROGRAM TURISZTIKAI JELENTŐSÉGE

A projekt a turisztikai vonzerő- és termékfejlesztés előmozdítását, ezen belül is a kulturális és örökségturizmus fejlesztését célozza Pannonia provincia kulturális és épített örökségének innovatív hasznosításával az aquincumi turisztikai látogatóközpontban. Az Aquincumi Múzeum ugyanis arra a feladatra vállalkozik, hogy a magyarországi limes-szakasz Világörökséggé válásával annak turisztikai központjává váljon.

Az parkoló és bejárati egység, valamint a Virtuális élménytér megépítése, a festőház rekonstrukciója, továbbá a római játszótér kialakítása új, innovatív turisztikai szolgáltatást eredményeznek, amelyek ösztönzik a hosszabb tartózkodást a múzeumban és csökkentik a szezonalitást. Ennek is kiemelkedő elemét jelenti a Virtuális élménytér interaktív, modern technikai eszközökre épülő játékaik megvalósítása. A festőházhoz kapcsolódva „Lakberendezés Aquincumban” címmel egy római kori szobát rendezhet be a játékos, kiválasztva a tárgyak közül a kornak megfelelő és helyiségbe illő tárgyakat. Az aquincumi viseletet a „Római divat Aquincumban” játék során ismerheti meg, virtuálisan saját magát beöltöztetve a római kor jellegzetes ruhadarabjaiba, míg a határvédelem és a katonák jelentőségét a „Győzd le Aquincum ellenfeleit!” vívás-játék mutatja be. Az Aquincumi Múzeum tudományos háttérére, a régészet tevékenységére a „Virtuális régészet” játék hívja fel a figyelmet. A Microsoft Surface

érintőképernyős eszközre tervezett játék segítségével a játékos a régészek bőrébe bújhat, s különböző kézmozdulatokkal működő szerzőkkel bonthatja ki a földben lévő leletet. A cél, hogy a tárgyat úgy tárja fel, hogy azt ne tegye tönkre. A játék végén a beépített mikrofonba fújva az összes föld leperereg a tárgyról. A virtuális élménytér az Aquincum-kvíz játék köti össze a látóvalókkal, a kérdések a régészeti park és a kiállítások megtekintésére ösztönöznek.

Az infrastrukturális fejlesztésekkel megvalósuló látványokra olyan szolgáltatások épülnek, amelyek célközönségét a gyermekes családok, az ifjúsági csoportok és az üzleti turistacsoportok jelentik. E szolgáltatások egy része az Aquincumi Múzeum jelenlegi ismeretterjesztési tevékenységén alapul, azt fejleszti tovább: az élményelemekhez kapcsolódóan az érdeklődők tematikus tárlatvezetésekben és múzeumpedagógiai foglalkozásokon vehetnek részt, de az élményelemek új területet és új témát jelentenek a hagyományos aquincumi rendezvények számára is. Új elemnek számít az üzleti turistacsoportok számára kínált programcsomag, amelyben a résztvevők tárlatvezetés keretében tekinthetik meg a múzeum régi és új látnivalóit, majd megkóstolhatják a mulsumot (mézes bor) és a crustillumot (mézeskalács). A látogatottság ösztönzésére készült el továbbá az Aquincum-bérletek terve: családok, iskolák, cégek, szállodák válhatnak kedvezményesen éves belépőjegyet az Aquincumi Múzeumba.

A projekt megvalósulásával kialakított szolgáltatásokat a közös magánszférával együttműködve tervezi a múzeum fenntartani, meglévő kapcsolatait erősítésével és új partnerek bevonásával. Turisztikai háttérét a szakterület intézményeivel közösen biztosíthatja, többek között a Budapesti Turisztikai Nonprofit Kft.-vel, amellyel a múzeum már a projekt kezdetekor megállapodást kötött a PPP közös népszerűsítése érdekében, további cél, hogy a teljes turisztikai intézményrendszer integrálja az Aquincumi Múzeumot. A magánszférával tartós szponzori kapcsolat kialakítását tűzte ki az intézmény, amely az üzemeltetés hosszú távú fenntarthatóságát biztosítja. Helyi kapcsolatok erősítésével tovább mélyülhet a program elfogadottsága az óbudai lakosok körében.

Szu Annamária

KABA MELINDA EMLÉKÉRE

Az európai fővárosok polgármestereinek látogatása a BTM „Fővárosunk 1000 éve” című kiállításon (1972)

A mikor halálhíréről értesültem a döbbenet utáni első gondolatom az volt, lezárult egy korszak a Budapesti Történeti Múzeum és az Aquincumi Múzeum életében. 2009-ben elvesztettük Póczy Klárát, 2010-ben Kaba Melindát, a régészet két meghatározó személyiségét. A szakma „nagy asszonyai” voltak ők a szó jó értelmében.

Nem tisztem nekrológot írni, ezt nyilván megteszi majd a szakma. Csak kapcsolatunk felvillanó képeivel idézem föl alakját. Kaba Melindát az óbudai lakótelep felépítését megelőző feltárások lezárulásakor, a Fürdőmúzeum megnyitásakor ismertem meg. Munkájának fontos része volt a tudományos ismeretterjesztés. A régészeti tevékenység mellett mindig is fontosnak tartotta ezt. Előadásaival, kiállítás rendezéseivel, a csoportok fáradhatatlan vezetésével sokat tett érte. Itt, a Thermae maiores falai közt is lelkesen kalauzolta a vendégeket, beszélt az ásatások történetéről, az előkerült leletek jelentőségéről. Aztán a következő kép: kandidátusi disszertációja védésén ülök a Magyar Tudományos Akadémia egyik termében, melynek ugyancsak a katonai nagy fürdő volt a tárgya.

Másik fontos kutatási területe az aquincumi or-

gona. Életének utolsó szakaszában is ez hozott újra össze minket. Akkor már nyugdíjasként ritkábban jött ki Aquincumba, ment föl a Palotába. De amikor a Szentendrei úton megnyílt a múzeum új kiállítási épülete és az orgona is méltó helyre, önálló kiállító térbe került és beavattam tervünkbe, hogy szeretnénk a közönség számára többször is bemutatni e páratlan leletet, lelkesen jött és közreműködött a programokon. Előadásokat tartott, tanácsokat adott. Együtt szerveztük a Régészeti és Művészettörténeti Társulat vitadélutánját az orgonáról, amire sajnós már nem jöhetett el. Egy kis otthoni baleset miatt lemondta közreműködését. Akkor még nem gondoltuk, hogy több már nem is lesz....

Mindaz, amit tőle tanultunk, vele kezdtünk el munkánkban részletekben fellelhető. Az orgona népszerűsítése kapcsán születő új programok (az Aquincumi Dalnokverseny; az aquincumi zenei szalon; a hangszer bemutatkozása Pécsen, Európa kulturális fővárosában az Angster céget bemutató kiállításon) bizonyítják gondolkodásmódunkban, tevékenységünkben szelleme ott él velünk tovább.

Lengyelné Kurucz Katalin

A Pannon Művészet Alapítvány, a Magyar Írószövetség Költői Szakosztálya
és az Aquincumi Múzeum meghirdeti a

XIII. AQUINCUMI KÖLTŐVERSENYT!

Klasszikus formában írt (*alkaioszi, szapphoi, anakreoni, aszklepiádészi, hexameter, disztichon, leoninus, stb.*) pályaművet várunk, egy pályázatban legfeljebb kettőt. Egy-egy vers terjedelme ne legyen több 32 sornál.

A téma ebben az évben:

EPISTOLA

(Élő, vagy holt személyhez, vagy akár a „csikóbőrös kulacs”-hoz.)

Beérkezési határidő:

2010. MÁJUS 10.

A pályaműveket a Magyar Írószövetség címére várjuk: 1062 Budapest, Bajza u. 18.

A borítékon tüntessék fel: XIII. Aquincumi Költőverseny. Zárt borítékban kérjük mellékelni a nevet és a lakcímet. A pályaműveket előzsűri bírálja el.

A döntőbe jutott versekről az Írószövetség május 31-től ad tájékoztatást (322-88-40).

Döntő és eredményhirdetés:

2010. JÚNIUS 5. 11.00

Aquincumi Múzeum, Budapest, III. ker., Szentendrei út 135.

A műveket neves művészek szólaltatják meg.

Közreműködik a Trigonon Együttes.

I díj: Arannyal ékesített babérkoszorú.

II. díj: Ezüsttel ékesített babérkoszorú.

III. díj: Bronzzal ékesített babérkoszorú.

Közönségdíj cserépszavazással.

Különdíjak.

Epigrammaíró verseny a helyszínen megadott témában.

A Pannon Művészet Alapítvány, a Magyar Írószövetség Költői Szakosztálya,
az Aquincumi Múzeum és az Óbudai Társaskör meghirdeti a

II. AQUINCUMI DALNOKVERSENYT!

Szólóhangszerre és énekhangra írt, Janus Pannonius latin nyelvű, szabadon választott versét
feldolgozó, 2-5 perc terjedelmű kompozíciókat várunk.

A hangszerrel és a mű előadóirol a szerzőnek kell gondoskodnia.

Próbára egyeztetett időpontban (Kurucz Katalin 06/1/45-40-438, vagy 06/20/805-55-16)
az Aquincumi Múzeumban (III., Szentendrei út 139.) van lehetőség.

A pályaműveket az Óbudai Társaskör címére várjuk:

1036 Budapest, Kiskorona u. 7.

A borítékon tüntessék fel: II. Aquincumi Dalnokverseny.

Kérjük, mellékeljék a nevet és az elérhetőségeket.

A pályaműveket előzsűri bírálja el.

A döntőbe jutott művekről az Óbudai Társaskör
május 25-től ad tájékoztatást (06/1/250-02-88).

Beérkezési határidő:

2010. MÁJUS 17.

DÖNTŐ ÉS EREDMÉNYHIRDETÉS:

2010. JÚNIUS 05., SZOMBAT 15.00

Aquincumi Múzeum, Budapest, III. ker., Szentendrei út 135.

I díj: Arannyal ékesített babérkoszorú.

II. díj: Ezüsttel ékesített babérkoszorú.

III. díj: Bronzzal ékesített babérkoszorú.

Közönségdíj cserépszavazással.

Különdíjak.